

כי בא מועד (גילוי הקץ ביציאת מצרים)

גזירה קדומה

דומה, שקשה למצוא נבואה שהייתה לה השפעה כה מכרעת על התהוותו ויצירתו של עם ישראל, כאותו חזון מופלא שנתגלה לאברהם אבינו בעוד שהוא נתון בתרדמה עמוקה, ושמו 'ברית בין הבתרים'. הפסוקים הבאים מכילים את הצופן המדויק של ירידת משפחת יעקב אבינו למצרים, ועלייתה משם כעבור מאות שנים כעם שלם, באותות ומופתים:

"וַיְהִי הַשָּׁמַשׁ לְבּוֹא וְתַרְדֵּמָה נִפְלָה עַל אַבְרָם, וְהָיָה אֵימָה חֲשִׁכָה גְדֹלָה נִפְלְתָ עָלָיו. וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וְעִבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִכִּי, וְאַחֲרָי כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל".

(בראשית טו, יב-יד)

נבואה זו התקיימה במלואה.

זרעו של אברהם היה גר בארץ נוכריה, ובניו עונו ושועבדו על ידי מצרים. הקב"ה שפט את המצרים והעניש אותם קשות, ובסופו של דבר יצאו בני ישראל ממצרים ברכוש גדול שניתן להם ברצון על ידי העם המצרי.

רק פרט אחד בלבד, חשוב ביותר, לכאורה לא התממש. המספר "אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה" נשאר לוט בערפל. לפי כל החשבונות, שהו ישראל במצרים לא יותר ממאתיים ועשר שנים.

כיצד ייתכן שנבואה מפורשת כל כך לא תצא לפועל?

רש"י מפרש שאת החשבון יש להתחיל למנות מלידת יצחק. אך בכל זאת, הרי יש פסוק מפורש, האומר:

”וּמֹשֶׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם, שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה.”

(שמות יב, מ)

מפשט לשון הכתוב משתמע, כי בכל השנים האלו שהה עם ישראל במצרים! רש"י פירש, שבמצרים הסתיימה גזירת ה-400 שנה, וחשבון ה-30 שנה נמנה מברית בין הבתרים עד לידת יצחק.

■ חלום פרעה

נקודת המוצא לפתרון התעלומה, הוא אותן חלום מפורסם שחלם פרעה על הפרות ועל השיבולים, על שבע שנות שָׁבֵעַ ושבע שנות רעב.

שָׁבֵעַ שנות השָׁבֵעַ התקיימו במדויק. אך כמה היו שנות הרעב?

רש"י מפרש כי כעבור שנתיים מיום תחילת הרעב סיפק יוסף זרעים לתושבי מצרים כדי שיזרעו את האדמה, ותשלום המס למלך מצרים יעמוד על - 20% מן התוצרת. כלומר, בפועל היו רק שנתיים רעב.

גם כאן, תישאל אותה שאלה. כיצד ייתכן שחלום נבואי על שבע שנות שָׁבֵעַ ושבע שנות רעב, לא התקיים במלואו?

מה שמגדיל עוד יותר את הפליאה, הם דברי יוסף אשר שלח לאביו יעקב:

”...רְדָה אֵלַי אֶל תַּעֲמֹד... כִּי עוֹד הָיָה שְׁנַיִם רָעָב פֶּן תִּנְרָשׁ אֶתָּה וּבֵיתְךָ וְכָל אֲשֶׁר לָךְ.”

(בראשית מה, ט-יא)

כלומר, יוסף היה בטוח כי החלום יתקיים במלואו. האם הייתה כאן איזו שהיא טעות?

■ החלום כמסגרת

נתקדם הלאה אל הגמרא במסכת ברכות המלמדת אותנו כי אדם שחלם חלום רע, די בעצב ובדיכאון שהוא משרה על החולם כדי לממש את החלום. כלומר, אין צורך שפרטי החלום יתגשמו עד הסוף:

”אמר רב חסדא: חלמא בישא - עציבותיה מסתייה (חלום רע, דיו בעצב שהוא גורם). חלמא טבא - חדוויה מסתייה (חלום טוב, דיו בשמחה שהוא גורם).”

(ברכות נה.)

במילים אחרות, לכל חלום יש מטרה. אם מטרת החלום מושגת, אין צורך במימוש כל פרטיו, שהם בסך הכול אמצעים להשגת המטרה. נשוב אל חלום פרעה.

אין ספק שהמטרה העמוקה של חלום פרעה הייתה להוציא לפועל את הגזרה הקדומה של ברית בין הבתרים ולהוריד את יעקב אבינו ומשפחתו למצרים. כדי להוציא את המטרה הזאת מן הכוח אל הפועל לא היה די בחלום פרעה בלבד, אלא היה צורך גם בפתרונו של יוסף. אלמלא הפתרון של יוסף היה החלום מתקיים כפי שהוא, שבע שנות שָׁבַע ושבע שנות רעב גם במצרים וגם בכל הארצות מסביב, ולא היתה סיבה לירידת בני יעקב למצרים. רק באמצעות פתרונו של יוסף ועצתו, נשמר אוכל במצרים משנות השָׁבַע לשנות הרעב, וכך נוצר מצב שבו היה רעב בכל הארצות ואילו במצרים היה מזון בשפע.

נוכל להסביר זאת גם באופן הבא:

מי ששלח את החלום לפרעה, הוא גם זה ששלח אליו את יוסף ופתרונו. החלום והפתרון יחד קידמו את המטרה האמיתית, שהיא הורדת יעקב אבינו ומשפחתו למצרים.

זה מסביר את דברי הגמרא הבאה:

”כל החלומות הולכים אחר הפה.”

(ברכות נה.)

כשאנו אומרים שהחלום מתגשם על פי הפתרון, אנו מתכוונים לומר שחלום אמיתי הוא כזה, שמן השמים שולחים גם את החלום וגם את הפותר ופתרונו. כל אחד מכיל 50% מן הדרוש לקידום השליחות.

בכל זאת נשאל, מה משמעות החלום על שבע שנות רעב? האם זו אזהרה בלבד או אולי יש כאן גם כוונה אחרת?

נוכל לומר, כי שבע שנות רעב הינן **מסגרת מקסימאלית** להורדת יעקב אבינו למצרים.

על פי זה, כיצד נסביר את האזהרה הבאה ששולח יוסף אל אביו:

”...זֶה שְׁנַתִּים הָרָעֵב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ, וְעוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין חֲרִישׁ וְקֶצִיר.”

(בראשית מה, 1)

יוסף מזהיר את אביו: אם לא תרד כעת, יתקיים החלום במלואו ותצטרך לרדת בעוד חמש שנים. אולם, אחרי שיעקב אבינו ירד למצרים, אין עוד צורך בהתגשמות כל פרטי החלום.

נוכל לומר יותר מזה.

באמצעות התחבולה של "אם לא ירד אֲחֵיכֶם הַקֶּטָן אֶתְכֶם לֹא תִסְפְּנוּ לְרֵאוֹת פְּנֵי" (בראשית מז, כג), אילץ יוסף את אחיו להוריד את בנימין. הגעת בנימין קיצרה את כל תהליך ההתגלות של יוסף, והובילה בסופו של דבר להגעת אביו יעקב למצרים לאחר שנתיים רעב בלבד.

כלומר, אם לא היה יוסף נוקט בצעד זה, לא היה יעקב יורד עם משפחתו למצרים אלא רק כאשר היה תם הכסף ומקנה הבהמה.

מכאן, שהאדם רשאי לקצר את זמן התהליכים השמימיים, אם הוא הולך בכיוון המָסַר האלוּקִי.

■ **נבואה כמסגרת**

כשם שהחלום הוא מסגרת להגשמת המטרה האלוקית, כך היא הנבואה.

"וַיְהִי בַשָּׁנָה הַהִיא... אָמַר אֵלַי חֲנַנְיָה בֶן עֲזַרְיָה הַנְּבִיא אֲשֶׁר מַגְבֵּעוֹן בְּבֵית ה'...
כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, שְׁבַרְתִּי אֶת עַל מֶלֶךְ בָּבֶל.
בְּעוֹד שְׁנַתִּים יָמִים אָנִי מְשִׁיב אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה אֶת כָּל כְּלֵי בֵית ה'..."

(ירמיהו כח, א-ג).

בתגובה, פורש ירמיהו הנביא בפני העם את מבחנה של כל נבואה בישראל. ירמיהו מגדיר את מהותה ואת מטרתה:

"וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָה הַנְּבִיא: אָמֵן! כִּן יַעֲשֶׂה ה', יְקָם ה' אֶת דְּבָרָיךָ... אִךְ שָׁמַע נָא הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי דֹבֵר בְּאָזְנֶיךָ וּבְאָזְנֵי כָל הָעָם... הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִנְבֵּא לְשָׁלוֹם, בָּבֹא דְבַר הַנְּבִיא, יִוָּדַע הַנְּבִיא אֲשֶׁר שָׁלְחוּ ה' בְּאֵמַת".

(שם, פסוקים ו-ט)

כלומר, לנבואת שלום, טובה וברכה, אין מטרה אחרת מלבד עצם התְּהוּוּתָהּ. משום כך, מבחנו של הנביא יהיה בקיומה. אז ייוודע אם הוא נביא אמת או שקר.

הכללים משתנים בנבואת חורבן ופורענות:

"כֹּה אָמַר ה', עֲמִד בְּחֶצֶר בֵּית ה' וּדְבַרְתָּ עַל כָּל עָרֵי יְהוּדָה הַבָּאִים לְהַשְׁתַּחֲוֹת בֵּית ה' אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְדַבֵּר אֲלֵיהֶם אֶל תִּגְרַע דְּבַר (נבואת חורבן

ופורענות) אולי יִשְׁמְעוּ וְיָשׁוּבוּ אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה וְנַחֲמֵתִי אֶל הַרְעָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי
 הָשִׁב לַעֲשׂוֹת לָהֶם מִפְּנֵי רַע מַעֲלָלֵיהֶם".
 (ירמיהו כו, ב-ג)

זאת אומרת, לנבואת פורענות יש מטרה ראשית ויש גם מטרה משנית. המטרה הראשית היא לשכנע את העם לחזור בתשובה ולהיטיב את דרכו. אם המטרה הזו תושג, אין צורך בהתגשמות פרטיה הקשים של הנבואה. לעומת זאת, אם העם ימשיך בדרכו הרעה כאילו לא אירע דבר, הנבואה תתגשם על כל פרטיה. במקרה כזה המטרה תהיה לשכנע את הדורות הבאים שלא יחזרו על טעויות אבותיהם שגרמו הרס וחורבן.

■ גזירת 400 שנה

גזרת ברית בין הבתרים נחקקה באותה מתכונת. גם לחזון הנבואי הזה יש מטרה. מהי המטרה בירידת בני אברהם יצחק ויעקב למצרים? את זאת אנו למדים מפיו של הקב"ה בעצמו:

"וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אַבְרָהָ, אֵל תִּירָא מִרְדֵּה מִצְרַיִמָּה כִּי לְגוֹי גָדוֹל
 אֲשִׁימְךָ שָׁם".
 (בראשית מו, ג)

הקב"ה מסמן את המטרה והיא לקחת את משפחת הצדיקים, אברהם, יצחק ויעקב, ולמנף אותה לעם גדול במצרים. עם שתשרה עליו שכינת ה'. עם שיהיה נציג ה' בעולם, וילמד את דרכו לכל העולם.

על העם הזה מוטל לרשת את ארץ ישראל, ולטהרה מידי הכנענים שטימאו אותה במעשיהם המכוערים.

על מנת ליצור עם, יש להגיע למספר 600,000 גברים לבד מטף. זהו המספר המזערי שיכול להיקרא עם ושעליו תשרה שכינת ה'. כלומר, המספר הזה הוא הכרחי כדי לממש את החזון האלוקי הגדול.

עם ישראל ערך במדבר שני מפקדים. המפקד הראשון נערך בתחילת מסעם במדבר, והשני – בסוף המסע. התוצאות מפתיעות וכמעט זהות. המספר במפקד השני לא פחת ממספר הברזל שהוא 600,000, למרות שכל הדור שיצא ממצרים מת במדבר מלבד יהושע וכלב.

למטרת ההגעה למספר זה בגידול טבעי הוקצו 400 שנים. זהו מספר השנים הדרוש כדי שבארץ מצרים יגיעו בני ישראל בדרך טבעית למניין 600,000 גברים

לבד מטף. אולם זוהי מסגרת הזמן המירבית. במידה וקצב הילודה יגבר, יתקצר הזמן כפי שבאמת התרחש:

"וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצֶמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד, וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם". (שמות א, ז)

הפריצה ההתפתחותית הפלאית והבלתי רגילה של בני ישראל לא הייתה טבעית. חז"ל תיארו את הנס באומרם, שכל אישה הייתה יולדת שישיה בלידה אחת. כעבור 210 שנים הגיע מספר בני ישראל ל-600,000 גברים מבן 20 שנה ומעלה. לאור נתון זה אין עוד צורך להמתין עד לסיום ההקצבה של 400 שנים.

דור רביעי

עוד תנאי אחד הוזכר באותו חזון פלאי של ברית בין הבתרים:

"וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה, כִּי לֹא שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמֹרִי עַד הֵנָּה". (בראשית טו, ז)

הנבואה הזאת אינה ברורה. מה פירוש הביטוי "כי לא שלם עון האמרי"? האם הכוונה היא לומר, וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה שֶׁהָרִי לֹא שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמֹרִי עַד עַתָּה? כלומר, שעדיין לא הגיעו הכנענים יושבי ארץ ישראל למסה הקריטית של עוונותיהם ולכן רק דור רביעי יכבוש את הארץ? אם כן, כיצד ניתן לקבוע בוודאות שבדור הרביעי יחרץ גורלם של תושבי הארץ הכנענים? מי מבטיח שעד דור רביעי אכן תתמלא סאת עוונם של הכנענים בבחירתם החופשית?

וכן להיפך. האם לא ייתכן שהם ירשיעו עוד יותר ותתמלא סאתם קודם לכן? שאלות קשות אלו יובילו אותנו להבנה שונה בפסוק האמור לעיל. ידוע שלמילה **כי**, יש ארבעה פרשנויות אפשריות. 1 - **אם**, 2 - **אולי**, 3 - **אלא**, 4 - **שהרי** ("אי, דילמא, אלא, דהא" - ראש השנה ג). כאן, אנו נאמץ את הפרשנות הראשונה שהיא: **אם**. לפי זה יהיה פירוש הפסוק באופן הבא:

"וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה **אם** לֹא שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמֹרִי עַד **אז**".

כלומר, כעת לא שלם עון האמרי, ולכן אין אפשרות שאברהם יכבוש את כל הארץ מידו.

יש להמתין עד שיתממש אחד משני תנאים:

- א. אם יושלם עווננו של הכנעני, ואז משפחת בית אברהם תוכל להורישו.
- ב. אם לא יושלם עווננו, צריך להמתין עד אשר זרע אברהם ייהפך ל"עם" אשר ה' הוא אלוקיו, ורק אז תינתן הפקודה לרשת את הארץ מידי הכנעני. זה יתרחש בדור הרביעי, כי בו יושלם בדרך הטבע מניינו של עם ישראל ל-600,000. מכאן, שאם עם ישראל יגיע למספר הקריטי שהוא 600,000 גברים מבין 20 שנה שלא בדרך הטבעית, ויהיה לעם ה' ההולך בדרך ה', לא יהיה צורך להמתין לדור רביעי ולא ל-400 שנה.

■ גילוי הקץ

את האישור לפירוש הזה מספקת המשנה המשנה במסכת עדויות:

"הוא (רבי עקיבא) היה אומר: האב זוכה לבן בנוי בכוח בעושר בחכמה בשנים ובמספר הדורות לפניו והוא הקץ.
 שנאמר: '...קרא הדרות מראש...' (ישעיה מא, ד).
 ואע"פ שנאמר: '...ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה' (בראשית טו, יג),
 ונאמר: 'דור רביעי ישובו הנה' (שם, פסוק טז)".
 (עדויות פ"ב מ"ט)

דברי רבי עקיבא יתפרשו כך:

ככל שהאב מוליד יותר ילדים הרי הוא מקרב את הקץ, כי הוא מגדיל את מספר הנולדים, ובכך הוא עוזר לבנים להיגאל מוקדם יותר.

רבי עקיבא מדגים את דבריו. בני ישראל נרתמו למשימה לאומית, לגדול לפרות ולרבות, בהתאם למצוות ה' וברכתו. בכך הם זיכו את בני בניהם בגאולה קרובה שלא הצריכה המתנה של 400 שנים וגם לא דור רביעי (אע"פ שבאמת זה היה דור רביעי ליורדי מצרים: לוי, קהת, עמרם ומשה).

נשוב לדברי רבי עקיבא: האב זוכה לבן... במספר הדורות לפניו והוא הקץ – כלומר, עיקר הקץ תלוי במספר האוכלוסין העשוי לקצר את מספר הדורות. ואע"פ שנאמר... 400 שנה, ואע"פ שנאמר... "דור רביעי". כלומר אין צורך להמתין לא לזה ולא לזה.

פְּקֹד פְּקֹדֹתַי

תובנה זאת מזכה אותנו בעוד הבנה ייחודית של מאמר חז"ל מוקשה. המדרש מציין שיעקב אבינו מסר סימן סודי ליוסף. בבוא העת, אם יבוא אדם ויכריז את הקוד הזה: "פְּקֹד פְּקֹדֹתַי" (שמות ג, טז) – הוא הוא הגואל האמיתי והנאמן. כך למדנו במדרש רבה:

"וַיֵּאמְרוּ הָעָם... (שמות ד, לא) – במה האמינו? על סימן הפקידה שאמר להם. שכן הייתה מסורת בידם שיעקב מסר את הסוד ליוסף ויוסף לאֶחָיו אֶשֶׁר, ואשר בן יעקב מסר את הסוד לסרח בתו ועדיין היא הייתה קיימת. וכך אמר לה: כל גואל שיבוא ויאמר לבני פְּקֹד פְּקֹדֹתַי אֶתְכֶם, הוא גואל של אמת. כיוון שבא משה ואמר פְּקֹד פְּקֹדֹתַי אֶתְכֶם, מיד וַיֵּאמְרוּ הָעָם". (מדרש רבה שמות, פרשה ה אות יג)

הדברים תמוהים. אם כל הסיסמא מסתכמת באמירת שתי מילים "פְּקֹד פְּקֹדֹתַי", הרי כל האחים שמעו את יוסף אומר: "וְאֵלֵהֶם פְּקֹד יִפְקֹד אֶתְכֶם... (בראשית נ, כד)!" אז מה המיוחד במי שיבוא ויאמר זאת?

אלא כוונה אחרת יש כאן. על פי רוב, פירוש המילה 'פקדתי' הוא 'זכרתי'. אולם 'לפקוד' כאן פירושה הוא גם לספור, שנאמר:

"פְּקֹד כָּל בְּכֹר זָכָר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל... וְשָׂא אֶת מִסְפַּר שְׁמֹתָם". (במדבר ג, מ)

כלומר, כך רמז יעקב ליוסף: אם יבוא אדם בדורות הבאים וידע לנקוב במדויק במספר בני ישראל באותו הזמן הוא הגואל האמיתי, כיון שאי אפשר לדעת את מספר העם כי אם בנבואה. רק ראשי העם, שערכו ספרי אוכלוסין ובהם רשמו את הנולדים, ידעו ושמרו בסוד את מספר בני ישראל. כשהגיע משה רבנו בשם ה' ונקב במספר 600,000 – ידעו בברור שהוא הגואל והגיע הקץ.

פרשה סתומה

נמשיך ונבהיר על פי הדברים האלה עוד מאמר סתום של חז"ל. מיוחדת היא פרשת 'ויחי' מכל פרשיות התורה. בניגוד לכל הפרשיות בספר התורה, אין כאן ריווח בין פרשת 'ויגש' לפרשת 'ויחי'. את ההסבר לתופעה זו מפרשים חז"ל באומרם, שיעקב אבינו ביקש לגלות את

קץ גלות מצרים לבניו, ונסתם ממנו. זה מסביר מדוע קשה למצוא בעמוד של ספר התורה היכן פותחת פרשת ויחי, כי אין שום ריווח המבדיל בינה לבין סוף פרשת 'ויגש'.

בכל זאת לא ברור היכן קץ הגלות רמוז במילים המקשרות את סוף פרשת 'ויגש' עם תחילת פרשת 'ויחי'? היה מקום לחשוב, שאם הכול נשען על מושגי פרשה שתומה ונעלמת, ניתן היה לקשר זאת להעלמת סיפור מכירת יוסף, מאביו יעקב. אולם, אם נעיין במילים החותמות את פרשת 'ויגש', נמצא את הביטוי הבא:

"וַיִּפְּרוּ וַיָּרְבוּ מְאֹד".

(בראשית מז, כז)

כלומר, באמרם "ביקש לגלות את הקץ ונעלם ממנו", התכוונו חז"ל לגלות את המפתח לקץ הנעלם ולהצביע על מיקומו. חסרון ברווח בסוף פרשת 'ויגש' שלא כנהוג בכל פרשיות התורה, אמור להסב את תשומת הלב למילים המקשרות בין הפרשיות! מפתח הקץ, טמון בשלושת המילים האלו **"וַיִּפְּרוּ וַיָּרְבוּ מְאֹד"**. תשומת לבנו מופנית לריבוי הטבעי של משפחת בני יעקב. התורה רומזת כאן על היעד, שהוא להיות "גוי גדול", היינו עם המונה 600,000 איש, שהוא המינימום הדרוש להגדרת עם או לאום.

■ מושב בני ישראל

מה שנשאר לנו לפרש הוא הפסוק התמוה הבא:

"וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם, שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה".

(שמות יב, מ)

כיצד ייתכן, שבני ישראל ישבו במצרים לכל אורך הזמן הזה? עוד יותר מוזר הוא, שהתורה חוזרת ומדגישה פעם נוספת:

"וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה...".

(שם, פסוק מא)

ושוב חוזרת ואומרת:

"...וַיְהִי בְּעֶצְם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל צְבָאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם".

(שם)

נציין שוב את מכלול הפסוקים הכתובים יחד:

"וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם, שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל צְבָאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם".
(שם, פסוקים מ-מא)

צורה מיוחדת זו של הפסוקים מביאה אותנו לפרש את הפסוק בצורה שונה. הפרשה פותחת בפסוק:

"וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמֶסֶס סִכְתָּה, כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף".
(שמות יב, לז)

"כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי" זהו המספר הקובע. כעת התורה מציגה שאלה שהיא בעצם השאלה שלנו.

"וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה"?...!
כלומר, ואם תשאל, איך יבא לידי ביטוי המספר הזה שמופיע בברית בין הבתרים?
(פעמים רבות הפסוקים נאמרים בלשון תמיהה).

התורה משיבה בעצמה: "וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה".
כלומר, זה לא ממש הזמן אלא **קץ הזמן**. יש זמן מקסימאלי ויש **קץ הזמן**, שבו מספר האוכלוסייה גדל בריבוי לא טבעי כאילו נוצל כל הזמן.

"וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה'...".
(שמות יב, נא)

הקץ הזה הוא דור רביעי ובו ששים ריבוא, וזה התרחש בעצם היום הזה. כלומר, בעצם היום הזה הגיע חשבון **הקץ** להווייתו, דהיינו 600,000 גברים.

ועדיין עלינו לבאר את פשר ה"**שלושים שנה**". התורה מדגישה "וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלוֹשִׁים שָׁנָה", כלומר גם כאן קוצרו השנים לפחות מן המספר הזה.

על פי המתווה שבו הלכנו, יתברר לנו, כי שלושים שנה הוקצבו לשתי מטרות.

1. הכנת בואם של בני ישראל למצרים.

2. הכנת יציאתו של עם ישראל ממצרים למדבר.

29 שנים הוקצבו להכנת בואם של ישראל למצרים ושנה אחת להכנת יציאתם. זו ההקצבה, אך **אין הכרח שתמומש במלואה**.

יוסף היה אמור להכין את בוא אביו ואחיו במשך 29 שנה. כיצד? יוסף נחטף בגיל 17 ועמד לפני פרעה כשהוא בן 30. כלומר, 13 שנים עברו בין מכירתו לבין פתרון חלומות פרעה. נוסף על כך 7 שנות שֶׁבַע ו-7 שנות רעב שהיו אמורות להתרחש על פי החלום. יחד נקבל - 27 שנים. שנתיים נוספות הוקצבו למטרה נוספת.

הפסוק "וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וַפְרָעָה הָלֵם..." מלמד אותנו, כי נגזרו על יוסף עוד שנתיים בבית הסוהר. כיוון שנתמלאו התנאים הראויים, התבטלו השנתיים. משום כך משתמשת התורה בביטוי "מִקֵּץ שְׁנָתַיִם" שפירושו, תכלית השנתיים הנוספים כבר הושגה, ואין צורך להמתין לעוד שנתיים ימים. על פי זה לא עברו שנתיים מיום שחרור שר המשקים ותליית שר האופים.

בסופו של דבר, מתוך 29 שנים שהוקצבו, התבטלו 5 שנות רעב והתבטלו שנתיים נוספות של כליאה ליוסף, וכך הגענו ל-22 שנים.

מאידך, הכנת עם ישראל לגאולת מצרים ארכה **שנה שלמה**. זו הייתה שנת מכות מצרים, שבה לא היה שום שֶׁעֲבֹד ועינוי. בסך הכול, להכנת הירידה ולהכנת היציאה הוקצבו 30 שנה.

יוצא אפוא, שמתוך 30 שנות הכנה נצרכו בפועל רק 23 שנים. יוסף הכין את בוא אחיו 22 שנים, ועוד שנה אחת של התכוננות ליציאה ממצרים.

על 30 השנים האלו נאמר "מִקֵּץ שלושים שנה".

■ חישוב הקץ

נמשיך ונראה כיצד זה בא לידי ביטוי בהגדה של פסח.

בהגדה של פסח אנו מוצאים את חישוב הקץ:

"מלמד שהקב"ה חִשַּׁב את הקץ".

לשם מה יש צורך **לחשב** את הקץ? האם צריך מחשב מיוחד לחשב 400 שנים? פשוט ממתנינים עד שמגיע הזמן שהוקצב!

ללמדך, שהיה צריך לעשות חישוב מדויק כיצד אפשר בתוך זמן קצר, ליצור ריבוי טבעי עצום של 600,000 איש, שיהיה תואם את יכולת הסבל של עם ישראל בגזרותיו הקשות של פרעה מלך מצרים. את זה יכול לעשות רק הקב"ה.

נוסיף כאן עוד פרט מעניין מאוד.

בשנת תש"ח, כאשר מניין היהודים בארץ ישראל עמד על 600,000, הוכרזה מדינת ישראל. אמנם מספר זה כלל גברים נשים וטף, אך המטרה הייתה הכרזה מדינית ולא הכרזה על עם ישראל כלאום, מפני שהוא מנה אז בעולם למעלה מ-10 מיליון נפש.

השכם והערב, יושב הקב"ה ומחשב עבורנו את קץ גלוייתינו ופדיון נפשנו, כדברי הנביא ירמיה:

"כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת הַמַּחְשָׁבֶת אֲשֶׁר אֲנֹכִי חָשַׁב עֲלֵיכֶם נְאֻם ה', מַחְשְׁבוֹת שְׁלוֹם וְלֹא לְרָעָה לְתֵת לָכֶם אַחֲרַיִת וְתִקְוָה".

(ירמיהו כט, יא)

